

ონლაინ სესხები საქართველოში

შესავალი

სტატიის მთავარი მიზანია საქართველოს ონლაინ სესხების ბაზრის მიმოხილვა, რათა ნათლად დავინახოთ და შევაფასოთ მიმდინარე მდგომარეობა. ონლაინ სესხები აქტიურია დღევანდელ საქართველოში, როგორც თეორიულად, ისე პრაქტიკულად. თეორიულად იმიტომ, რომ ახალი მოვლენაა და ცუდადაა შესწავლილი: საქართველოში არ არსებობს შესაბამისი ლიტერატურა და/ან კვლევა, რომელიც ამ საკითხს ამომწურავად ეხება, ასევე არ მოიპოვება ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემები. ინფორმაციის მიღება მხოლოდ მასმედიაზე დაყრდნობითაა შესაძლებელი; ხოლო მისი პრაქტიკული მნიშვნელობა გამოიხატება იმაში, რომ მან უკვე მოიცვა ქვეყნის მოსახლეობის სრული უმრავლესობა (ორგანიზაცია „კრედიტინფოს“ მონაცემებით 4 მილიონი ჩანაწერია აღნიშნულ სესხებთან დაკავშირებით), გახდა სოციალური არასტაბილურობის წყარო, ფულის კრიმინალური „ამოღების“ მოტივატორი და ა.შ. ამ ბაზარზე დღესდღეობით მრავალი პრობლემა აღინიშნება, რომელიც დაკავშირებულია ბაზრის გაკონტროლებასთან და მის გარკვეულ „ჩარჩოში“ მოქცევასთან. აღნიშნული პრობლემის მოგვარების უმთავრესი გზა კი ცვლილებებია საკანონმდებლო რეგულაციებში, რომელიც ძალაში 2017 წლის 15 იანვარს შევიდა.

2000-იანი წლების ბოლოს ინტერნეტ სივრცის განვითარებამ, მასზე ხელმისაწვდომობის ზრდამ, „დროის დაჩქარებამ“ და კიდევ მრავალმა ასეთმა ფაქტორმა მსოფლიოს უბიძგა ახალი პროდუქტის შექმნაზე. ეს პროდუქტი არის ონლაინ სესხები, რომელიც ზუსტად ასახავს თანამედროვე ადამიანის მოთხოვნას- სახლიდან გაუსვლელად უმოკლეს დროში მიიღოს ხელმისაწვდომობა ფულად სახსრებზე მოკლევადიანი ფინანსური პრობლემის დასაფინანსებლად. ონლაინ სესხების ძირითადი მახასიათებლებია:

- სესხი გაიცემა ინტერნეტის საშუალებით

- თანხის მოცულობა მერყეობს 50-2000 ლარის ფარგლებში
- 5-30 დღემდე ვადით შეუძლია მომხმარებელს სესხით სარგებლობა
- პირველი ონლაინ სესხი გაიცემა უფასოდ (ზოგიერთ კომპანიაში)
- ასაკი განისაზღვრება 20-65 წლამდე
- მომხმარებელი უნდა იყოს საქართველოს მოქალაქე
- მომხმარებელი უნდა ფლობდეს საბანკო ანგარიშს
- მომხმარებელი უნდა ფლობდეს მობილური ტელეფონის ნომერს
- მომხმარებელს უნდა ჰქონდეს კარგი საკრედიტო ისტორია

ონლაინკრედიტების კომპანიები საქართველოს არასაბანკო სესხების ბაზარზე 2013 წლიდან გამოჩნდნენ. ისინი უზრუნველყოფენ მომხმარებლისთვის ფინანსურ რესურსებზე მარტივ და სწრაფ ხელმისაწვდომობას. ონლაინ სესხების ორგანიზაციების მიერ გაცემული კრედიტების წილი მთლიან გაცემულ სესხებთან შედარებით დაბალია. მათ მიერ გაცემული სესხების პორტფელი არასამთავრობო ორგანიზაცია „საზოგადოება და ბანკები“-ს ინფორმაციით, დაახლოებით ნახევარი მილიარდი ლარია.

აგრესიულმა სარეკლამო კამპანიამ, სადაც საუბარი იყო პირველად სესხზე უპროცენტო სარგებლობის საშუალების შესახებ, საქართველოს მოსახლეობაში ნელ-ნელა ინტერესი გამოიწვია. საბოლოო ჯამში მოთხოვნა ისე გაიზარდა, რომ მომხმარებლის მატებასთან ერთად ყოველდღიურად ბაზარს ემატებოდა კომპანიები, რომლებიც იმავე ტიპის მომსახურებას სთავაზობდნენ მსესხებლებს.

მოთხოვნის პიკი დაახლოებით წელიწადნახევრის წინ იქნა მიღწეული, მანამ სანამ მომხმარებელთა გარკვეულ რაოდენობას პრობლემები არ შეექმნათ ვალის დაბრუნებასთან დაკავშირებით. გაპრობლე-

მეზული სესხი, მაღალი საპროცენტო სარგებელი, „გაფუჭებული“ საკრედიტო ისტორია-ამ ყველაფერმა ნელ-ნელა უარყოფითი დამოკიდებულება გაზარდა ონლაინ სესხების გამცემი ორგანიზაციების მიმართ და ასევე, უბიძგა სახელმწიფო ორგანოებს ბაზრის რეგულირებისკენ.

ფინანსთა სამინისტროსა და ეროვნული ბანკის მიერ შემუშავდა საკანონმდებლო ცვლილებათა პაკეტი, რომლის მიხედვითაც ქვეყანაში გაცემული სესხის წლიური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი არ უნდა აღემატებოდეს 100%-ს, მათ შორის, სესხის ვადის გაგრძელების შემთხვევაში. სადაც, არსებული სესხის ვადის გაგრძელებად მიიჩნევა სესხის დაფარვის შემდეგ ახალი სესხის გაცემა, თუ არსებული სესხის დაფარვიდან ახალი სესხის გაცემამდე არ არის გასული 5 სამუშაო დღე.

ასევე საკანონმდებლო ცვლილებაში არის პუნქტი, სადაც საუბარია, რომ სესხის შემთხვევაში ყველა საკომისიოს, საპროცენტო სარგებლის, სესხის გაცემასთან დაკავშირებული ნებისმიერი ფინანსური ხარჯის, ასევე სესხის გაცემის ხელშეკრულების ნებისმიერი პირობის დარღვევისათვის მსესხებლისათვის დაკისრებული პირგასამტეხლოს ან ნებისმიერი ფორმის ფინანსური სანქციის ოდენობა ჯამურად არ უნდა აღემატებოდეს ხელშეკრულებით გაცემული სესხის ძირი თანხის ორმაგ ოდენობას.

აღნიშნული კანონპროექტი 2016 წლის 29 დეკემბერს, პარლამენტმა მესამე და საბოლოო მოსმენით, 86 ხმით 9-ის წინააღმდეგ დაამტკიცა, ხოლო საქართველოს პრეზიდენტმა, **გიორგი მარგველაშვილმა** 2017 წლის 13 იანვარს მიიღო გადაწყვეტილება საკანონმდებლო პაკეტის ხელმოწერის შესახებ, რომელიც ძალაში 2017 წლის 15 იანვრიდან შევიდა.

სახელმწიფო ორგანოების წარმომადგენლების განცხადებით კანონპროექტის მომზადებისას გათვალისწინებული იყო საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილება.

მსოფლიო პრაქტიკაში ონლაინ სესხებთან დაკავშირებით სხვადასხვა ტიპის შეზღუდვები გვხვდება, ძირითად შემთხვევაში დადგენილია საპროცენტო განაკვეთის მაქსიმალური ზღვარი. რიგ ქვეყნებში შეზღუდვა დღიურ, თვიურ ან ერთჯერადი სახით გაცემულ განაკვეთებზე ხდება და ზღუდავს ჯამურად გადასახდელი თანხის ოდენობით, თუმცა აქ კრედიტორებს უჩნდებათ მანიპულირების საშუალება - ფიქტიურად, რეფინანსირების სახით გაცემული სესხით დამატებითი ხარჯების დაკისრება მოახდინოს მსესხებელზე. მსგავსი შემთხვევების შესაზღუდად რიგ ქვეყნებში რეფინანსირება მოკლევადიანი სესხების ან პარალელური სესხების არსებობა საერთოდ აკრძალულია, ზოგ ქვეყანაში კი დაშვებულია გარკვეული ლიმიტებით. კონკრეტული ქვეყნების მაგალითზე კი სიტუაცია ასეთია:

კანადა კრიმინალურად აცხადებს საპროცენტო განაკვეთს წელიწადში 60%-ს ზემოთ, მოკლევადიან სესხებზე ჯამში დასაბრუნებელი თანხა არ უნდა აღემატებოდეს გაცემული თანხის 210%-ს.

ავსტრალია ეროვნული სამომხმარებლო სესხების დაცვის აქტი სამომხმარებლო სესხებზე

აზია-სინგაპურში საპროცენტო განაკვეთის ზღვარი თვეში 4%-ია. დამატებით, განსაზღვრულია 1 წლამდე სესხების საპროცენტო და საკომისიო გადასახდელების, ასევე, ვადაგადაცილების პირგასამტეხლოს და ნებისმიერი სახის საჯარიმო სანქცია, ანუ ჯამურად კრედიტორისთვის დასაბრუნებელი თანხის ლიმიტირება, რაც ასევე დამყარებულია საერთაშორისო პრაქტიკის მაგალითზე: მოკლევადიან სესხებზე ჯამში დასაბრუნებელი თანხა არ უნდა აღემატებოდეს გაცემული თანხის ორმაგ ოდენობას. მოკლევადიან სესხებზე ჯამში დასაბრუნებელი თანხა არ უნდა აღემატებოდეს გაცემული თანხის 210%-ს.

ამერიკის შეერთებული შტატების 14 შტატში საერთოდ აკრძალულია ონლაინ სესხების გაცემა, ხოლო დანარჩენში უმეტესად ლიმიტირებულია როგორც გასაცემი თანხა, ასევე საპროცენტო განაკვეთი. მაგალითად, არიზონას შტატში დაწესებულია მაქსიმალური წლიური საპროცენტო განაკვეთი, რომელიც შეადგენს 36%-ს. გარდა ამისა, თუ დადგინდა მსესხებლის არაკრედიტუნარიანობა, კანონმდებლობის მიხედვით მსესხებელს ავტომატურად ეძლევა 130 დღიანი დაფარვის გრაფიკი ყოველგვარი პროცენტისა და ჯარიმის დარიცხვის გარეშე. ასეთი გრაფიკის შედგენის შემდეგ კრედიტორს ეკრძალება შემდეგი სახის ქმედებები: მსესხებელთან დაკავშირება საღამოს 8 საათის შემდეგ, საუბრის დროს არანორმატიული ლექსიკის და მცდარი ინფორმაციის გამოყენება, მუქარა სასამართლოში ჩივილით, თუ ამის გაკეთება ნამდვილად გადაწყვეტილი არ აქვს. აშშ-ს კანონმდებლობის მიხედვით თითოეულ ასეთ ორგანიზაციას ოპერირებისთვის სჭირდება ლიცენზირება სახელმწიფო მმართველობითი ორგანოს მიერ.

ევროპის ქვეყნებში სესხის საპროცენტო განაკვეთების შეზღუდვებთან დაკავშირებით განსხვავებული მიდგომები არსებობს, თუმცა ზოგადი მიდგომა ასეთია: მომხმარებლების დაცვის თვალსაზრისით გარკვეული შეზღუდვების დაწესება აუცილებელია.

საპროცენტო განაკვეთების შეზღუდვა ევროპის ქვეყნებში ფიქსირებულ საპროცენტო განაკვეთს ითვალისწინებს, სხვაგან მიბმულია გარკვეულ ინდექსებზე. განსხვავებული მიდგომა ასევე – შეზღუდვების გავრცელების არეალზე. მაგალითად, საბერძნეთსა და სლოვაკეთში შეზღუდვა არ ვრცელდება საბანკო სექტორზე, ესპანეთში შეზღუდვა მხოლოდ გარკვეულ პროდუქტებზე ვრცელდება, პოლონეთსა და ესპანეთში – შეზღუდვა ყველა ტიპის სესხზე ვრცელდება.

ბრიტანული კანონმდებლობის მიხედვით ონლაინ ტიპის სესხებზე დადგენილია ლიმიტი საპროცენტო განაკვეთებზე. ლიმიტის მიხედვით ყოველდღიური საპროცენტო განაკვეთი არ უნდა აღემატებოდეს სესხის ძირის 0.8%-ს. ასევე ონლაინ სესხების ორგანიზაციებს ეკრძალებათ სესხის გადავადება ორჯერზე მეტად.

არსებობს რეგულაციების ნეგატიური გამოცდილებაც. მაგალითად, ჩეხეთის რესპუბლიკაში შე-

მოღებულმა რეგულაციებმა განაპირობა ერთ-ერთი მსხვილი მოთამაშის ბაზრიდან გასვლა, რადგან ასეთი რეგულაციის პირობებში ოპერირებას აზრი დაეკარგა.

საქართველოს ონლაინ სესხების ბაზარზე მომუშავე კომპანიებმაც გააუღერეს, რომ მიღებულმა რეგულაციამ შეიძლება მათ აიძულოს ბაზრიდან გასვლა, თუმცა ჯერ-ჯერობით ასეთი ფაქტი არ დაფიქსირებულა და ეს კომპანიები განაგრძობენ ფუნქციონირებას.

კანონის მიღების შემდეგ საქართველოსი მოხდა სწრაფი ადაპტირება და თითქმის უცვლელი დარჩა ონლაინ სესხის პირობები. მაგალითის სახით ავიღოთ ერთ-ერთი ონლაინ სესხების გამცემი კომპანია და დავიანგარიშოთ რეალური ხარჯები 250 ლარის სესხებისას, იმ პირობით რომ სესხს მომხმარებელი იღებს პირველად და მის დაფარვას 1 წლის თავზე შეძლებს (რაც საქართველოს რეალობაში ამ ტიპის სესხის გამოყენებისას ფაქტიურად მიღებული პრაქტიკაა).

ამ მოცემულობით, რომ მომხმარებელი სესხის გაცემა კანონში ცვლილებების შესვლამდე ასეთი სურათი გვეჩვენებოდა მომხმარებლის მხრიდან ხარჯების კუთხით:

მსესხებელი თავიდან გადარიცხავდა კომპანიის ანგარიშზე 0.01 ლარს, შემდეგ ყოველთვიურად 11 თვის განმავლობაში გადაიხდიდა სესხის გადავადების საფასურს 48 ლარის ოდენობით, ამას დაემატებოდა 12-ჯერ გადახდილი ბანკის საკომისიო, რომელიც 50-500 ლარამდე თანხის გადახდისას 1 ლარს შეადგენს:

$$0.01+(48*11)+(1*12)=540.01 \text{ (ლარი)}$$

ეს მონაცემი პროცენტულად რომ გამოვხატოთ იქნება: $540.01*100/250=216$ (%)

იმავე მოცემულობით, რომ მომხმარებელი სესხის გაცემა კანონში ცვლილებების შეტანის შემდეგ პირველ ეტაპზე ასეთი სურათი გვეჩვენებოდა:

მომხმარებელი ყოველთვიურად გადაიხდიდა სესხის დაგვიანების საფასურს, რომელიც წარმოადგენს ვადაგადაცილების პირგასამტეხლოს და რომლის გადახდაც ხდება წინასწარ. ჩვენს შემთხვევაში მისი მოცულობა შეადგენდა 47,5 ლარს, რომელსაც მსესხებელი 11-ჯერ გადაიხდიდა სესხის სრულად დაფარვამდე, ამას დაემატებოდა კომპანიის ანგარიშზე გადარიცხული 0,01 ლარი და ბანკის საკომისიო 1 ლარი 12-ჯერ გადახდილი:

$$0.01+(47.5*11)+(1*12)=534.51 \text{ (ლარი)}$$

რაც პროცენტულ გაანგარიშებაში შემდეგია: $534.51*100/250=213.8$ (%)

როგორც ვხედავთ, თავიდან კანონში ცვლილებამ რეალურ შედეგამდე ვერ მიგვიყვანა და ონლაინ

სესხების გამცემი კომპანიები კანონის გვერდის ავლით მარტივად ახერხებენდნენ იმ შემოსავლის მიღებას, რომელიც მცირედით განსხვავდებოდა ძველი მონაცემისგან. (<http://iverioni.com.ge/16340-salome-yanchaveli-kanoni-yefs-onlain-seshebis-qaravani-kimidis.html>)

აღნიშნულზე ეროვნული ბანკის მიერ დროზე იქნა შენიშნული და მისი რეაგირების შემდეგ ჩამოყალიბდა შემდეგი სიტუაცია:

მომხმარებელი ყოველთვიურად გადაიხდის სესხის დაგვიანების საფასურს, რაც დღევანდელ დღეს ჩვენს შემთხვევაში შეადგენს 14.25 ლარს, რომელსაც მსესხებელი 11-ჯერ გადაიხდის სესხის სრულად დაფარვამდე, ამას ემატება კომპანიის ანგარიშზე გადარიცხული 0,01 ლარი და ბანკის საკომისიო 1 ლარი 12-ჯერ გადახდილი:

$$0.01+(14.25*11)+(1*12)=168.76 \text{ (ლარი)}$$

რაც პროცენტულ გაანგარიშებაში შემდეგია: $168.76*100/250=67.5$ (%)

მონაცემებში ნათლად ჩანს, რომ კანონში შეტანილმა ცვლილებამ და შემდეგ ეტაპზე ეროვნული ბანკის ჩარევამ მკვეთრად შეამცირა მსესხებლის დანახარჯები და შედეგად მათ გაცილებით ნაკლები თანხის გადახდა უნევთ.

დასკვნა

საკანონმდებლო ცვლილებები, რომელიც ონლაინ სესხებს შეეხო მისასაღმებელია, რადგან მისი ძალაში შესვლის შემდეგ კრედიტორების უფლებები უფრო მეტად დაცული იქნება, თუმცა ბაზარზე არსებული სიტუაციიდან გამომდინარე მხოლოდ ეფექტურ საპროცენტო განაკვეთზე მაქსიმალური ზღვრის დაწესება შეიძლება საკმარისი არ იყოს პრობლემის მოსაგვარებლად. თანაც ეს ზღვარი - 100% ძალიან მაღალია და ის მინიმუმ ორჯერ უნდა შემცირდეს.

კარგი იქნებოდა თუ დამატებით გათვალისწინებული იქნება, როგორც სხვა ქვეყნების მაგალითები, ასევე ექსპერტების მოსაზრებები, რომელიც შეეხება ასაკობრივ (22 წლამდე), ერთ პიროვნებაზე გაცემული პარალელური სესხების რაოდენობის და სესხის რამდენჯერმე გადავადების შეზღუდვებს. დამატებით მნიშვნელოვანი იქნება თუ გადამოწმდება მსესხებლის გადახდისუნარიანობა და საკრედიტო ისტორია.

სალომე ყანჩაველი
ეკონომიკის მაგისტრი

ONLINE LOANS IN GEORGIA

Salome Kanchaveli

ANNOTATION

The article focuses on the essence of payday loan, on the organizations, which issues such loans and the regulation of its operation by the state. It is confirmed that development of non-banking loans in the form of payday loan, outruns the development of its regulative framework. Recently initiated legislative norms unable to deal with this type of legal drawback. The article covers the best practices of foreign countries and analysis of the legislative norms. The recommendation is elaborated based on comparative analysis between Georgian reality and the best practices of the foreign countries.